

George ANCA

DEȘTEPTARE ȘI CNUTĂ VIA ANDREI MUREȘANU

Anagnostis

Am adormit și am fost în vedenie. (1)

I se părea că vede oameni spânzurați, cu limbile ieșite afară din gură, pline de sânge, și femei slabe și urâte la față, mâncându-și copiii și dându-i și lui să guste din cărnurile lor reci și putrede, ca unui pricinuitoar al morții lor. (2)

(Cnută?) Parastisim, jucăm șatrangă.

Lindini, păduchi, lipitori, cârcei – streinii și care nu sunt de țară. (3)

Andrei Mureșanu a scris multe versuri, dar a făcut o singură poezie: *Deșteaptă-te, române*. (4)

Lui Titu Maiorescu nu i s-au destăinuit aproape niciodată marile mistere ale acestui popor. (5)
Eminescu, negreșit, promitea ca poet, dar minten trebe să studieze pe Mureșan, care acela este cel mai mare poet. /.../ Poezia când nu e de jeniu, ca la Mureșan, e o aberațiune, o emasculațiune. (6)

Și în loc de înjurături/Cântăm imnuri și scripturi. (7)

Nu știa mare lucru despre ursuline, carmelite, benedictine. (8)

Înviază și sufletele noastre, scoate-ne din întunericul mahnirii. (9)

(Deșteptare?). Piper cu unt și ouă de furnică pe gâtul puilor de curcă.

A văzut antipatul pe Sfânta Eufimia: nu-mi vei îndulci mie lumea asta amară.

Anangheon ieste de anagnostis.

Magna urăște răsplata albilor.

Nu e dumnezeirea suprema disperare? (10)

1. Viețile sfinților 2. Nicolae Filimon 3. Dimitrie Cantemir 4. Titu Maiorescu 5. Octavian Goga
6. E. Lovinescu 7. N. Cimpoca 8. Nicolae Neagu 9. Acatistier 10. Vasile Voiculescu.

Trei motive la Andrei Mureșanu: pelerinul imaginar, cnuta și icoana creșterii rele

Pelerinul Mureșanu se imaginează astfel, nu pentru a evada din propria condiție, ci pentru a și-o pune în lumină sau a și-o denunța. Pelerin înseamnă un creștin tânjind să vadă locurile sfinte (*Cuvântul unui pelerin*), un poet atras de locuri clasice (*Scrisoare către S. Bărbuțiu*), evrei împinși a „pelerina” din Palestina (articole despre educație).

L. Blaga, peste mode și timp, extinde și-n spațiul religios indian noțiunea: „Pelerini prin Indii sunt” (*Pelerinii*). În ce-l privește pe Andrei Mureșanu, locurile sale – Bistrița, Blaj, Brașov, Sibiu – poartă într-un pelerinaj dimpreună. În acest sens am spus și la Cluj, la sărbătorirea Bibliotecii Centrale Universitare, că ne aflăm în pelerinaj. Pelerinajul este pelerinul însuși.

Un Resunet:

„N-ajunse iataganul barbarei Semi-Lune,

A căruia plăgi fatale și azi le mai simțim:

Acum se vără cnuta în vetrele străbune,

Dar martor ne e domnul, că vii nu o primim”.

În transcrierea acestei strofe din Imnul Național pe zidul dinspre Teatrul Național al Universității bucureștene, în loc de „cnută” se pune forma curentă, masculină, oarecum gorbacioviană: „cnutul”. În poezia lui Mureșanu, „cnuta” mai apare în ultimul titlu, *Ducesa*

Paluchin, din secțiunea care încheie ediția princeps (1862) *Versiuni și imități de fabule și istorioare în metru*: „*Olga generoasă suferi-n tăcere/Fioroasă cnută, până la finit*”.

În prefața necrolog a ediției a doua a *Poesiilor* (1863) se consemnează: „*Încă pe la anul 1852 a dat la lumină unul dintre cele mai necesare opuri pentru buna creștere în cercul familiei sub titlul: «Icoana creșterii» din care a împărțit gratis la ambele regimente de români câte o sută exemplare*”. Această carte, *Icoana creșterii rele cu mijloace de a o face și mai rea*, Brașov, 1848, parte pierdută, parte distrusă, nevânzându-se, spre înnebunirea traducătorului editor, citată fără a fi fost citită, poate candida printre marile șanse risipite ale educației familiale în țara noastră. Ce business va trece peste deprimarea lui Andrei Mureșanu și va produce un tiraj astăzi?

Icoana creșterii rele cu mijloace de a o face și mai rea. Cu un îndreptariu pentru oricare părinte înțelept. După principiile renumiților bărbați: Kr.F. Salțman și Carol Han, tradusă și prelucrată pentru români de Andrei Murășanu. Profesor în reg. Gimnasiu r. catolic din Brașov. Brașov. În tipografia lui Johann Gutt 1848. Dramatizată de George Anca și Keith Hitchins

Un cerșetoriu orb, care cerșește la respântiile căilor și nu vede tesaurul sau comoara ce este lângă sine.

Un călătoriu, ce șezând pe țermul unui isvor limpede, care prin linul său murmur îl invită să bea, se plânge că moare de sete.

Frați români! Trăim într-un timp, în care bărbații cei cultivați din toate națiunile se silesc a înființa însoțitori pentru emanciparea sclavilor, ba și a vitelor, ca să nu mai fie răutate de către tiranii cei nepricepuți. Este însă în mijlocul nostru o plasă de ființe însuflețite, care prin un prezidiu vechiu și ruginit, e condamnat a suferi mai greu de cât sclavul din America și de cât vita necuvântătoare de care ne folosim în toate zilele.

Născuții sunt pururea icoana părinților. Creerii, sângele, oasele și carnea copilului e împrumutată din părinți. Deci fiind părinții stricați la trup sau la suflet, ori la amândouă deodată, după legile naturii toate aceste neajunsuri trebuie să se străplante în fructul trupului lor, după vorba comună „din oaie răioasă răioasă să naște. Aplecarea spre anumite crime cum: beție, răutate, caprii, arțag, desfrânare, supărare, cum se văd la cei mai mulți băieți îndată la fașă: nu e altceva decât o înzestrare din partea părinților.

În esemplul sau pilda lor... În lipsa inspecțiunii sau a privegherii... În greșelele creșterii...

Aceste toate mă îndemnară pe mine, care de zece ani de când mă copriam cu tinerimea, avuiu prilejiu a mă convinge deplin despre adevărul celor zise, a mă folosi de principiile renumitului Salțman și a prelucra de pe a lui cărticica aceasta.

Cartea este scrisă într-un ton glumețu, nu că doar ași fi fost de părere cumcă nebuniile și prezidiile pe care îmi propuseu a le combate n-ar merita un ton cât de serios, ci cu atât mai mulți să aibă răbdare a o citi, știind că mulți n’au gust a citi un ce serios.

Vor fi poate și de aceia carii se vor mira de titlul ei zicând că nu trebuie citită, de oră ce nu ne învață a face bine, ci a face rău. Pentru aceia adaog numai atâta, că omul mai curând se îndreaptă din principii negative, decât din positive; apoi principiul acestei cărți este: „Nu face așa, că nu e bine”.

Alții își vor zice poate că de ce nu o scriești într-un stil reformat, cu cuvinte noă și nu o tipariu cu litere străbune? Răspund că scopul meu fu a scrie cât se poate mai popular, ca să fiu înțeles și de cel mai depre urmă dăscălaș, apoi de și mă folosiiu ici, colea câte de un cuvânt nou, nu lipsiiu a' l spica cu altul vechiu și cunoscut. Cât pentru litere, n-am să zic nimic, căci scopul mă desviniuie deplin.

1. Mijloace de a se face urgisit înaintea pruncilor
2. Mijloace de a face ca pruncii să piardă încrederea în tine
3. Mijloace de a te face desprețuit înaintea fiilor tăi
4. Mijloace de a insufla de timpuriu oră și pismă asupra celorlalți frați și surori
5. Mijloace de a stârpi la băieți iubirea de oameni
6. Mijloc de a deprinde pe copii la tiranie
7. Mijloace de a face pe copii poftitori de răsbunare
8. Mijloc de a'ți învăța copiii să pismuiască
9. Mijloc de a-ți învăța copiii să se bucure de paguba altora
10. Mijloace de a sădi la copii un feliu de frică și greață de către unele animale
11. Mijloace de a insufla pruncilor un feliu de ură în contra oamenilor ce sunt de altă lege (religie)
12. Mijloace de a face pe copii nesimțitori de frumusețele naturei
13. Mijloace de a învăța pe copii cum să se spărie de năluca
14. Mijloace de a învăța pe copii să se teamă de vreme grea
15. Mijloc de a insufla fiilor o frică de moarte
16. Mijloace de a face copiilor religia urâtă sau cel puțin indiferentă
17. Mijloc de a face pe copii capricioși
18. Mijloace de a învăța pe copii a minți
19. Mijloc de a învăța pe copii din vreme să clevetiască
20. Mijloace de a face pe copii nemulțumiți cu soarta lor
21. Mijloace de a aduce pe prunci la înrăutățire sau încănire
22. Mijloc de a învăța pe prunci să fie arțăgoși
23. Mijloc de a face pe fii nehnarici pentru lume și lipsiți de desfătările lor
24. Mijloace de a învăța pe fii de mici să fure
25. Mijloc de a face pe prunci mândrețioși
26. Mijloc de a face ca băieții să cerce supărare și în bine
27. Mijloace de a face pe copii nehnarici, sau stupizi
28. Mijloc de a face pe copii inepti, nehnarici
29. Mijloc de a învăța pe copii la neorânduială
30. Mijloace de a-i face pe copii deșărți
31. Mijloc de a însăma fiilor un gust la lenevire
32. Mijloc de a învăța pe băieți să fie sgârțiți (avari)
33. Mijloc de a face pe copii nesimțitori pentru învățăturile cele bune
34. Încă câteva mijloace de frunte spre a învăța pe prunci la felii de necuviințe
35. Mijloace comune pentru stricarea sănătății și scurtarea vieții pruncilor
36. Un mijloc frumos de a'ți face copiii invalizi (schilavi)

George: Principii negative. De import, de nevoie. Atunci din Germania, acum din America – vezi sclavii. Primii creștini. Mijloace (means) cu nemiluita, nel mezzo del camin. Dear Keith, have you any choice? I have Joyce, but Andreiu. Nedramatic, neactual?

Keith: (some "means" in own American education; seeing Romanians and their history through stories borrowed from German then, from America now)

Adaos la cartea lui Saltman de către Carol Han

II. Privește-ți copiii în anii cei dintâi ai tinerețelor lor de o jucărie a ta, și prin aceea vei presera semințe la multe rele.

III. Râde, când îi înfrunți.

V. Părinții trebuie să se certe între sine pentru pedeapsa carea a fi a se da pruncilor, căci numai în chipul acesta se poate perde ascultarea pentru de-a pururea.

VIII. Nu da drept copiilor tăi nici atunci când știi că ei au dreptate!

IX. Amărăște pe pruncii tăi râzând și bătându-ți joc de planurile lor.

X. Fă-ți copiii mincinoși înaintea altor oameni străini.

XI. Apără copiii tăi în contre altora când știi că n-au drept.

XIV. Necăjește-te pentru că dascălii ți-au pedepsit copiii.

XV. Judecă de rău în ființa de față a copiilor tăi.

XVII. Fă-ți copiii preaîndresneți, atoate știutori și limbuți.

XVIII. E sfat bun a te arăta nepricepătoriu când se fac întocmiri nouă în privința creșterii.

Keith: (nepricepătoriu, unproficient?)

George: in Eminescu: N-a fost lume pricepută și nici minte s-o priceapă.

Keith: (Ion Budai-Deleanu in my English, still older-newer)

George: Lui Andrei i-au murit toți copiii de tuberculoză, apoi el.

Lucian Blaga: Îmi închipuiam că stafia de brumă fosforescentă a lui Andrei Mureșanu ar fi putut să mă cuprindă odată cu brațele, pe la spate, și o senzație de atingere sepulcrală cu lumea de dincolo își făcea pârție pe șira spinării mele. O țineam săgeată până acasă.

Keith: (Can our play be staged in the cemetery Groaveri?)

George: He and his children are there and Susana died ages after, in other century.

Smaranda: Spune-mi frate, te rog, de ce să mă apuc cu Marghioala mea? Naiba a mai văzut o copilă așa împielită? Dacă o înfrunt, îmi răspunde zece în contră. Dacă îi poruncesc să facă ceva, atunci îmi întoarce niște ochi, încât ai socoti, că vrea să mă stingă într-o lingură de apă. Măcar de m'ar scăpa Dumnezeu de o astfeliu de viperă.

(Dupe puține zile, cocoana Smaranda, mama Marghioalei, strânsese alte cocoane cu lucru, între acestea se afla și cumnată'sa cu fratele ei. Când se cinsti cu cafea, trebuiră să viie și băietele sale în casă. Acelea era trei.)

Adunarea cocoanelor: O Doamne ce fetițe frumoase.

Smaranda: Nu vă pot spune cocoanelor, ce deștepte sunt broșcuțele acestea. Închipuiți-vă numai ce comedie îmi făcu eri ast'mare Zoița, apoi Carolina, o aceea e diavolă și jumătate. (Astfeliu povesti cocoana Smaranda mai bine de o jumătate oară. Dar la Marghioala nu cugeta nime. Aceea stetea într-un unghiu, ca și când ar fi fost o streină. Ea de rușine sermana își puse ochii în pământ și și număra unghiile de la degite, sau își înnodea baiera de la șurț, până când mai pe urmă implându'i se pâharul necazului, se trase pe ușă afară, dar la eșire o isbi binișor.)

Vezi frate (zise mama către frate-său) ce pui de șerpe e aceea?

(Dar frate-său își perduse tot cumpătul, încât tremura din mâini și din picioare. În urmă se văzu silit a se depărta și a se trage într-o cameră alăturată, unde se aruncă pe un scaun)

Și ce te atinge? (îl întrebă sora, văzându-l în o astfeliu de stare)

Spune'mi frate, te rog, de ce să mă apuc cu Marghioala mea? Naiba a mai văzut o copilă așa împielită? Dacă o înfrunt, îmi răspunde zece în contră. Dacă îi poruncesc să facă ceva, atunci îmi întoarce niște ochi, încât ai socoti, că vrea să mă stingă într-o lingură de apă. Măcar de m'ar scăpa Dumnezeu de o astfel de viperă.

Fratele: Lasă-mă, tirană de mamă!

Smaranda: Eu tirană?

Fr.: Da. Acea ești tu.

S.: Către cine mă port tirănește?

Fr.: Către însuși fiii tăi și anumit către sermana Marghioala.

S.: Eu nu știu ce fleacuri vorbești tu. Deslușește-mi mai chiar! Au doar aceea e tirănie, că n-am apucat de loc varga și să'i trag câteva, căci mi-a trântit ușa?

Fr.: O Doamne, cum de vorbește așa fără cuvânt o femeie, care vrea să treacă de înțeleaptă! Marghioala nu e așa frumoasă ca surioarele sale: dar ea nu'i de vină. Acum tu, în loc să-i faci nește hăinuțe, care să o despăgubiască câtvași de ceea ce i-a negat natura, îi arunci trențele, care le-ai lepădat tu, iar celelalte două le îmbraci păpușă, ca toată lumea să aținte la ele și pe Marghioala să o treacă cu vederea. Tot ce latră acelea doăă cățelușe, fie și fără gust, este priimit cu mirare și încântare. În loc ca tu să deștepți luarea aminte a streinilor, carii nu cunosc bunele însușiri ale Marghioalei, asupra ei, pășești la mijloc și cerci toate mijloacele ca să le ridici pe acelea și să apeși pe aceasta. Ori că doar Marghioala nu e a ta? Aceasta pe ea să nu o supere? Au nu o faci încățălită și înrăutățită? Nu faci tu ca ea să'ți jure o veșnică ură, să prinză încă de tineră un feliu de pismă și jaluzie asupra surorilor sale?

Scurt soră! eu voiu să ieau pe Marghioala la mine.

George: Archaic language may or may not suit the director, would you make now and again some sentences in American?

Keith: (Să deștepți luarea aminte... that is...)

Regizorul: Thank you, professor Hitchins.

Keith: Do you trust George?

Regizorul: I trust Mureșanu.

George: Chiar?

Regizorul: Mi-ar trebui și originalul german.

George: Acum american-Mureșan.

Regizorul: Via Ghiță.

Ghiță: Of course.

Regizorul: Nu cimitir, tovarăși, un teren de baschet, o sală în Urbana, o poiană pe Tâmpa repetând cu copiii „Deșteaptă-te ro...”

Keith: Îmi pare bine de premieră.

ROSTIREA LUI ONISIFOR GHIBU

Scrisul de tumultuoasă limpezime al lui Onisifor Ghibu, ca în tăietura directă brâncușiană, oricum expresia unei gândiri directe concurând natura, scapă clasificărilor stilistice obișnuite. De la Lazăr și Eminescu, la Pârvan și Goga, analogiile posibile țin de tonalitate, patetic gravă și lucid virulentă, însă cineva ar putea deduce o retorică originală, o revelatoare panoplie a formelor genului

didactic, sau, cu un termen pe cât de vechi pe atât de nou – o *kaironomie* proprie, ale cărei ethos, logos și pathos se îngemănează într-o rostire unică. Preluăm conceptul de rostire în accepția lui Constantin Noica nu atât pentru o parafrază de genul „rostirea pedagogică românească”, dar și amintindu-ne că filosoful se stabilise, înainte de Păltiniș, la Avrig. Or, un editor s-ar vedea în fața unei vaste păduri de simboluri și numai antologând scrierile despre Gheorghe Lazăr ale lui Onisifor Ghibu, inclusiv postume, din care reținem un portret contrastiv, de amurg (1963), ca un autoportret răsturnat: „*Grație caracterului său, pe cât de complex și de vulcanic, pe atât de dezordonat, el n-a reușit să realizeze, în întreaga sa carieră, nimic concret, în sensul propriu al cuvântului, sesizabil material. Astfel: la Viena el nu și-a terminat studiile în regulă; multele lui lucrări originale, compilate sau traduse când din nemțește, când din ungurește, n-au ajuns să vadă lumina tiparului, excepție făcând doar unele lucrări tipărite sub diferite pseudonime și făcute probabil și cu colaborarea altora pentru a putea fi tipărite în tipografia Universității ungurești din Buda; activitatea lui profesorală de la Sibiu a trecut dintr-o criză într-alta, ca și avânturile sale în domeniul politicii; la București, școala lui, nimbătă după el de o aureolă legendară, n-a reușit să se «organizeze» ca o instituție bine încheagată, capabilă să înfrunte obstacolele ce era firesc să i se pună în cale; din multele manuale de școală, toate de o stringentă necesitate, nici unul n-a ajuns să se tipărească, nici în cursul vieții lui, nici curând după moartea lui. Dacă ar fi să judecăm deci activitatea lui Lazăr în lumina unor criterii strâns «realiste», ea ar putea fi considerată că a reprezentat ceva aproape insignifiant.*

Dar valoarea lui Lazăr nu trebuie privită sub un asemenea unghi. El n-a fost un simplu organizator după planuri rigide, dinainte stabilite până în amănunte, el a fost un Prometeu, care a coborât focul din cer, el a fost un arhanghel care a despicat zărilor, un prooroc care a aprins în suflete credințele cele mari, atotbiruitoare, în legătură cu ideile de dreptate, adevăr, drept, lumină, idei care nu e permis să rămână simple abstracțiuni sau privilegii ale anumitor favoriți ai sorții, ci trebuie să devină bunuri obștești, ale tuturor. El a fost un apostol al acestor credințe și idei, care nu s-a mărginit numai la enunțarea și la propovăduirea lor, ci s-a aruncat cu întreaga sa ființă în lupta pentru înfăptuirea lor, jertfind totul pentru ducerea lor la izbândă – în măsura în care o asemenea dăruire își putea găsi corespondentul în forțele sale fizice destul de măcinate și în ființa sa morală, biciuită de multele înfrângeri pe care a fost nevoit să le încresteze pe răbojul permanentului său martiriu”.

Portretul de mai sus face parte dintr-un eseu aproape nuvelistic, nu lipsit de mister și suspans, început în Avrig (în 1943) printr-un foc aprins în sobă cu cărți din biblioteca lui Lazăr: 13 sunt salvate de norocosul vizitator. Printre acestea, una, intitulată *Praelectionum in Jus ecclesiasticum universum*, de Ioan Nepomuc Pehemm, partea I, Viena, 1791 (760 p.), are următorul autograf pe coperta a doua: „*Die 22 Febr. 1821 visus est cometa magnus valde versus Crajovam, cum essemus Bukurestinni, cum esset revolutio Thodoriana, ante adventum principis Calimachi. Lazăr”*. Semnătura în alfabet chirilic („în ziua de 22 februarie 1821 s-a văzut o cometă foarte mare spre Craiova, când eram la București, când era revoluția todoriană, înainte de sosirea principelui Calimachi. Lazăr”). Pe o altă carte din biblioteca lui Lazăr – *Der Römisch-Orientalisch-Deutschen Kayser merkwürdiges Leben und Thaten... /Viața și faptele remarcabile ale împăraților români-orientali-germani...*, Lipsca, 1716, 1415 p.) –, la pagina 65, se află următoarea inscripție autografă a lui Lazăr, în limba germană: „*Der 22-ten Februar 1821 etv Bukarest gegen Crajova ist ein Komet gesehen worden*” („la 22 februarie 1821 s-a văzut o cometă cam din București spre Craiova”). Un astrofizician amator ar observa că e vorba despre cometa Halley. Ghibu investighează, însă, într-un strălucit scenariu, sensurile conspirative ale celor două inscripții, întorcerea de către Lazăr – Ghibu a înțelesului de nenorocire al cometei într-unul de izbândă și fericire; sensul ascuns al manuscriselor de aritmetică și de trigonometrie (redactarea amândurora

„încheiată” în aceeași zi, la patru zile după inscripțiile în latină și germană, de fapt, încă un alibi asupra ocupațiilor sale reale): descrierea steagului lui Tudor, o capodoperă de heraldică, unde sfinții Teodor Tiron și Gheorghe se dovedesc a fi Vladimirescu și Lazăr.

Concluzia parțială, obiectivând rece cvasificțiunea critic-heraldică: „Documentele” care ne vorbesc despre această strânsă colaborare sunt până în momentul acesta încă puține: informațiile cu caracter general ale lui Heliade, Poenaru și ale altor apropiați sau contemporani ai lui Lazăr, care, prin însăși natura lucrurilor, nu puteau cunoaște mai îndeaproape activitatea secretă a acestuia, apoi însemnările de pe cele două cărți, cele de pe manuscrisele manualelor de matematică și simbolurile de pe steagul lui Tudor, se însumează concluziei generale a savantului istoric: „*Sunt pe deplin încredințat că cercetările istorice viitoare vor aduce și mai multe lumini cu privire la acest capitol atât de important, care până acum a inspirat atât de puțin și în mod atât de unilateral pe istoricii noștri. Ele vor aduce, nu ne îndoim de acest lucru, o serioasă corectură în istoria noastră modernă, așezându-l pe Gheorghe Lazăr pe un alt pedestal decât acela al unui dascăl entuziast, și anume pe pedestalul unui erou național de cea mai pură speță, luptător pentru dreptate și libertate, dublat în același timp de aureola unui neobosit luptător pentru umanitate și pentru «pacea eternă» între oameni*”.

Biblioteca lui Lazăr a ars, în parte, salvată fiind de Ghibu, care avea să-și sprijine viziunea, în continuitatea gândirii lui Lazăr, pe o altă bibliotecă, extensibilă asemeni flăcărilor. Propria-i bibliotecă, deci, i-a fost confiscată în timpul Primului Război Mondial de statul maghiar (Curtea marțială maghiară îl condamnase la moarte); în 1919, în trenul de București-Sibiu, i s-a furat o ladă cuprinzând cărți achiziționate în timpul „neutralității” României din anii 1914-1916; o ladă mare cu cărți și manuscrise i s-a pierdut în 1940, în urma „Arbitrajului de la Viena”, în drum spre Sibiu, ca refugiat; alte trei lăzi de cărți și documente i-au fost confiscate în 1949.

Și totuși, cu învedereare la senectute, gândul întru Lazăr îi rodește în universul bibliotecii, precum Archaeus al lui Eminescu. De altfel, una dintre ultimele opere postume însemnate, apărută la Sibiu în 1944, *Dictatură și anarhie* – fragmentar republicată în *Pentru o pedagogie românească. Antologie de scrieri pedagogice*, E.D.P., 1977 – se află sub semnul lui Eminescu (Mottoul): „*Nu alegem vorbele după cum îndulcesc sau înăspresc, ci după cum acopăr mai exact ideea noastră... Când suntem aspri, nu vorbele, ci adevărul ce vroim a-l spune e aspru. De aceea nu prea întrebuițăm eufemismele. Ne pare rău că în țara aceasta nu s-au aflat pururea destui oameni cari să aibă curajul de-a numi lucrurile cu numele lor propriu, nu cel figurat*”.

„*Cu aceste cuvinte ale lui M. Eminescu dau drumul în largul lumii românești paginilor ce urmează*” (VI).

Un alt gând al lui Eminescu – „*Cărțile de citire ar trebui să fie un obiect de îngrijire națională, ca și textul Bibliei*” – îl citase, nedecorativ, de două ori, în articolele *Scrisori din Ardeal* („Viața românească”, 1910) și *Spre o literatură didactică bună* („Tribuna”, 1911), incluse în antologia *Nu din partea aceea. Studii și articole 1904-1914*, Editura Eminescu, 1985, 424 p. Să nu uităm, apoi, că, în iunie 1902, elevul Ghibu își susținuse lucrarea de bacalaureat la limba română cu titlul *Trecutul și prezentul în poezia lui M. Eminescu*, asupra căreia Virgil Onițiu – cel din viitoarele *Portrete pedagogice* ale viitorului Ghibu – referise: „*Candidatul este stăpân pe materie. Cunoaște bine toată poezia lui Eminescu și o judecă cuminte și adânc. Stilul clar, ușor și sigur. Foarte bine*”.

În *Cercetări privitoare la situația învățământului nostru primar și la educația populară*, Sibiu, 1914, și în marea-i sumă *Prolegomena la o educație românească*, Cluj, 1940, drept o altă dublă cheie, Ghibu reținuse același motto, din Carlyle: „*Omul să nu se plângă în contra vremii în care i-a fost dat să trăiască. Sunt rele vremurile? Ei bine, de aceea suntem noi aici, ca să le facem bune*”.

Bibliografiindu-și cele peste 1000 de cărți cuprinzând dedicații autografe de la autorii lor, adresate lui, între anii 1903 și 1966, Onisifor Ghibu nota, ca în trecut: „*Adeseori, dedicațiile prezintă un interes ce trece dincolo de barierele unor simple gesturi convenționale sau de politețe. Ele sunt veritabile documente de importanță culturală, socială, uneori chiar politică, care își păstrează și pentru mai târziu valoarea lor, chiar și dacă ea ar fi mai mult de natură muzeală sau de arhivă*”.

Este, mai degrabă, o introducere în autografologie cu chei ce rămân de găsit, după propria-i metodă. La 105 ani de la nașterea lui, este viu încă marele ecou al dialogului dintre el, contemporani și poporul său, câteva aproximări-semnal de encomion fulgurant de prietenie, colegialitate, devotament, admirație, venerație, stimă (a lui Blaga), omagiu, dragoste (a lui Goga), recunoștință, simpatie, amintire, *donum auctoris*, sentimente mărginenesti, atâtea sentințe evocatoare pe o bibliografie dublu personalizată:

- Multă stimă și afecțiune sinceră. (Gr. Antipa)
- Răscolitorul bunurilor culturale etnice și fondator al unei pedagogii românești. (Petru Gherman)
- Marele campion al reintrării românilor în drepturile lor. (C. Kirîțescu)
- Veteranul luptător pe câmpul istoriografiei național-bisericești. (Gh. Lițiu)
- Eminentului pedagog, românului integru și luptătorului înțelept al idealului național. (Constantin Lucaciu)
- Cu ocazia zilei de 31 mai 1943, românului adevărat activ, neobosit și cu deosebire învățat. (Nicolae Lupu)
- Luptătorul neobosit pentru cultură, naționalism și religie românească. (I. Manolescu)
- Valorosului educator al generației tinere. (Grigore Marcu)
- Opera sa de om de cultură, de român, de ortodoxie. (Mihail Manoilescu)
- Harnicului publicist național și creștin. (I. Merlos)
- Cel dintâi cercetător al literaturii didactice la români. (Constantin Moscu)
- Inimosului luptător pentru cauzele românești. (Marțian Negrea)
- Vechiului luptător ardelean, cărturarului și animatorului. (Vasile Netea)
- Prof. al Univ. Cluj, vajnic apărător al intereselor naționale românești. (Necodem Băcăoanul)
- Admirație pentru puternica sa personalitate. (C. Narly)
- Descălecatului său pedagogic în zilele marelui război. (I. Nisipeanu)
- Harnicului îndrumător cultural al fraților de peste munți. (Ioan Nistor)
- Marele luptător antirevizionist. (Stela Noaghea)
- Propovăduitorul aprig al unității neamului nostru. (Emil Panaitescu)
- Iubitor de versuri sfinte din satul nostru. (D.St. Pătruț)
- Deschizător de drumuri în cultura românească și cel mai bun tălmăci al comorilor spirituale ale neamului nostru. (Atanasie Popa)
- Om de inimă și mare curaj. (Grigore Popa)
- Pentru lupta românească și eroică. (Grigore Popa)
- Negoii pedagogiei românești. (Grigore Popa)
- Îndrumătorul meu în problemele culturale ale Transilvaniei. (Gh. Popovici)
- Român neaoș, mare patriot, care pe unde a trecut a lăsat urme de neșters. (M. Racoviță)
- Pentru opera pedagogică și națională a D-sale. (Ilie Sulea-Firu)
- Admirație pentru opera D-sale de pedagog și de neîntrecut animator al educației naționale. (Simion Radu)
- Prof. Univ. organizatorul și îndrumătorul învățământului ardelean în epoca de după Unire. (Gheorghe Tulbure)

- Apostol al școlii și al neamului românesc. (Simion Radu)
- Frumoasa activitate culturală de bun român. (Mariana Rarincescu)
- Cercetătorul atât de adânc și de entuziast al întregului nostru trecut. (Petre Sergescu)